

Udenrigsministeriet: Dansk sikkerhedspolitik 1948-1966 – Bind II: Bilag**56. Udenrigsminister Gustav Rasmussens depeche af 20. marts 1949 til ambassadør Nils Svenningsen i Stockholm (side 111-115)****Bilag 56**

**Udenrigsminister Gustav Rasmussens
depeche af 20. marts 1949
til ambassadør Nils Svenningsen i Stockholm**

Strengt fortroligt

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 20. marts 1949

Nr. II

Den Nordatlantiske Traktat.

Um.s nr. 400 af 18. 3. 1949.

Hr. ambassadør,

Som det vil være Dem bekendt, afrejste jeg den 9. marts til Washington ledsaget af minister Fr. Hvass for ved direkte kontakt med den amerikanske regering at tilvejebringe det bedst mulige grundlag for Danmarks endelige stillingtagen til den påtænkte Nordatlantiske Traktat.

Under mit ophold i Washington havde jeg i dagene 11., 12., 14. og 15. marts lejlighed til sammen med ambassadør Kauffmann og minister Hvass at føre en række samtaler med den amerikanske udenrigsminister, mr. Dean Acheson og de højere embedsmænd i State Department, der i særlig grad har beskæftiget sig med den Nordatlantiske Traktat, eller under hvem de Danmark berørende politiske spørgsmål sorterer.

Under mine samtaler var det mig magtpåliggende at få belyst såvel den sikkerhed, en tilslutning til traktaten kan antages at ville give Danmark, som de forpligtelser, der i givet fald vil komme til at påhvile Danmark. Desuden tillagde jeg det afgørende betydning at få bekræftet, at traktatens formål alene er at bevare freden, og at den ikke dækker over aggressive hensigter mod nogen fremmed stat.

Formålet med rejsen blev nået. Fra amerikansk side gav man mig beredvilligt så nøjagtige og detaljerede oplysninger, som det i øjeblikket var muligt at give, om alle de punkter, jeg under samtalen fremdrog. Resultatet af den modtagne orientering kan sammenfattes således:

1. Hvad angår spørgsmålet om traktatens formål, understregede mr. Acheson, at den Nordatlantiske Traktat er i fuld overensstemmelse med De forenede Nationers pagt, og at det udtrykkelig i traktaten er anført, at intet i denne kan fortolkes på en måde, som berører deltagernes rettigheder og forpligtelser som medlemmer af De forenede Nationer. Dette forhold, sagde mr. Acheson, lå ganske klart, og der kunne ikke herske nogen tvivl om, at den Nordatlantiske Traktats formål er at bevare freden, og at den har en ren defensiv karakter.

Denne forsikring, der afgaves ved begyndelsen af det første forhandlingsmøde i State Department, bekræftedes helt igennem under alle påfølgende samtaler.

2. Mr. Acheson bekræftede, at der ikke ville blive spørgsmål om at oprette baser

(Bilag 56 fortsat)

i selve Danmark i tilfælde af en dansk tilslutning til den Nordatlantiske Traktat; for Grønlands vedkommende var forholdet noget anderledes, se nedenfor under punkt 7.

3. Det spørgsmål, om Danmark i tilfælde af væbnet angreb på en anden deltager i den Nordatlantiske Traktat under alle forhold – også hvis angrebet havde fundet sted fjernt fra dansk område – skulle være pligtig at erklære angriberen krig, besvarede mr. Acheson derhen, at et væbnet angreb på en af deltagerne i traktaten skulle betragtes som et angreb mod dem alle. De kunne i så fald gribe til individuelt eller kollektivt selvforsvar, men hvad der skulle foretages, var overladt til hver enkelt af parterne. Der kunne tænkes situationer, hvor det ville være formålstjenligt og rigtigst, at et land ikke straks erklærede krig, medens det i andre tilfælde kunne ligge anderledes.

4. Traktatens artikel 4 foreskriver, at deltagerne vil rådføre sig med hverandre, når der foreligger en trussel mod en deltagers integritet, uafhængighed eller sikkerhed.

Under henvisning hertil rejste jeg det spørgsmål, hvor lang tid man regnede med, at konsultationerne mellem deltagerne under en krisesituation ville tage, og om man ikke måtte regne med, at der ville gå ret lang tid i tilfælde af et angreb på en enkelt af deltagerne, inden de øvrige deltagere kom den angrebne til hjælp.

Heroverfor henviste man fra amerikansk side til, at samtlige deltagere i traktaten ifølge artikel 5 var forpligtet til straks at tage de forholdsregler, som de anså for nødvendige til at genoprette og opretholde områdets sikkerhed, og at de derfor principielt set ikke kunne afvente den indbyrdes konsultation. I øvrigt skulle det ved traktaten oprettede råd ifølge artikel 9 være således organiseret, at det omgående kunne træde sammen.

Det var rigtigt nok, at ifølge den amerikanske forfatning må en krigserklæring afvente beslutning af kongressen, der alene kan erklære krig. Men dette afskar ikke præsidenten for som »Commander in Chief« efter omstændighederne at beordre militære forholdsregler uden at afvente kongressens krigserklæring, således som det f. eks. skete efter angrebet på Pearl Harbor den 7. december 1941. (Det er formentlig i denne forbindelse af betydning, at ifølge artikel 5 er et angreb på en hvilken som helst deltager i traktaten at anse som et angreb på De forenede Stater selv).

Fra amerikansk side bestred man, at de amerikanske politikere, der havde fremsat udtalelser om, at den vesteuropæiske forsvarslinie ville blive ved Elben eller ved Rhinen, havde noget autoritativt grundlag at bygge på; der var ingen bestemmelse truffet i så henseende. Den Nordatlantiske Traktat forpligtede ikke parterne til nogen bestemt strategi eller taktik; i tilfælde af krig ville det vise sig, hvor man bedst og mest effektivt kunne sætte ind. I øvrigt måtte dette spørgsmål drøftes i de ved traktaten oprettede kommissioner og komiteer.

5. Under henvisning til artikel 6, ifølge hvilken et væbnet angreb på et af parternes skibe eller luftfartøjer inden for sikkerhedsområdet skal betragtes som et angreb på alle, sagde jeg, at dette vel ikke betød, at der automatisk udbrød krig, blot fordi der blev skudt på et enkelt skib eller luftfartøj.

Dette, forklarede man mig, var ikke tilfældet, eftersom det var overladt til del-

(Bilag 56 fortsat)

tagernes fælles og individuelle skøn, hvilke væbnede angreb, der måtte betragtes som så alvorlige, at det var nødvendigt at imødegå dem med en krigserklæring for at genoprette eller opretholde områdets sikkerhed. Man henviste i så henseende eksempelvis til, at medens angrebet på Pearl Harbor i 1941 ifølge sagens natur omgående medførte krigstilstand, havde bombardementet af den amerikanske kanonbåd »Panay« nogle år tidligere (under krigen mellem Kina og Japan) kunnet ordnes ad diplomatisk vej med en japansk undskyldning.

6. Hvad angår spørgsmålet om Danmarks forsvarsordning, gav man fuld tilslutning til den af mig udtalte opfattelse, at en oprustning ikke burde gå så vidt, at det ville betyde en nedsættelse af levestandarden eller en forringelse af de sociale forhold ellers og skade genopbygningen af de krigsramte lande.

Spørgsmålet om, i hvilket omfang, hvor hurtigt og på hvilke vilkår deltagerne kunne få deres behov for våben og materiel dækket i De forenede Stater, lod sig vanskeligt besvare i øjeblikket. For tiden var der kun hjemmel til at sælge »surplus« materiel til udlandet, og heraf var der nu kun tilbage sådant materiel, som ikke var anvendeligt inden for andre landes militære rammer. Det var hensigten samtidig med, at den Nordatlantiske Traktat blev forelagt senatet, at forelægge et lovforslag for kongressen om bemyndigelse til som gave eller mod betaling i dollars, hvor modtagerne er i stand dertil, at overføre militærmateriel til fremmede lande. Der fandtes lagre af reservemateriel, som militærmyndighederne ikke havde turdet erklære for »surplus«; behovet hos de lande, der skulle hjælpes, oversteg imidlertid langt de forhåndenværende lagre. Man var dog klar over, at Danmark på grund af sin geografiske beliggenhed følte sig særlig udsat, og man ville grundigt overveje de opstillinger, jeg havde medbragt om Danmarks behov; forhåbentlig kunne nogle af de mest påtrængende mangler afhjælpes nogenlunde hurtigt efter, at den militære hjælpelov var vedtaget af kongressen, og Danmark ville ikke blive stillet ringere end Norge med hensyn til våbenleverancer, blot fordi det ikke havde kunnet træffe sin beslutning om at indtræde i traktaten så hurtigt som Norge.

Det fremhævedes dog samtidig, at den Nordatlantiske Traktat ville være værdifuld i sig selv, selv om der slet ikke var tale om overførsel af materiel til Vesteuropa. Man anså en verdenskrig for usandsynlig foreløbig, og der var derfor ingen grund til at sætte alt ind på oprustningen og derved forstyrre Europas genrejsningsprogram.

7. Endelig spillede ifølge sagens natur spørgsmålet om Grønlands stilling en fremtrædende rolle under samtalerne. Fra amerikansk side gjorde man indledningsvis gældende, at Grønland, hvis Danmark sluttede sig til den Nordatlantiske Traktat, ikke længere ville være et spørgsmål mellem De forenede Stater og Danmark, men snarere et almindeligt Atlanterhavsspørgsmål, som måtte drøftes og løses af de ved traktaten oprettede organer. Det kunne tænkes, at medlemmerne blev enige om at bede De forenede Stater påtage sig selve opgaven med at vedligeholde og beskytte baserne i Grønland, men De forenede Stater lagde vægt på, at det blev klart, at de forskellige lande skulle være med til at træffe beslutningerne, og at De forenede Stater ikke ville diktere dem sin vilje.

Jeg anførte heroverfor, at den Nordatlantiske Traktat ganske rigtigt ville kaste

(Bilag 56 fortsat)

et nyt lys over forholdet mellem Danmark og Amerika. Ikke desto mindre eksisterede den tosidede aftale af 9. april 1941 stadig, og spørgsmålet stod åbent, hvorvidt man skulle søge at ophæve den eller skabe et nyt arrangement inden for den Nordatlantiske Traktats rammer. Jeg gik, sagde jeg, ud fra, at den amerikanske regering ville møde fremtidige danske ønsker om Grønland med sympati, og var overbevist om, at den amerikanske regering ikke havde til hensigt at blande sig i den danske administration af Grønland, og at det amerikanske personel i Grønland ville holde sig adskilt fra den indfødte befolkning og ikke forsøge at influere denne.

Mr. Acheson var i stand til fuldt ud at bekræfte dette.

Endvidere understregede jeg, at de amerikanske baser i Grønland ikke kunne udvides uden efter aftale med den danske regering, der snarere var interesseret i lidt efter lidt at overtage flere og flere af etableringerne i Grønland, således som allerede sket ved de meteorologiske stationer.

I denne forbindelse erindrede jeg i øvrigt om, at Grønlandstraktaten af 1941 efter dansk opfattelse kunne have været bragt til ophør for længst, fordi de »nuværende farer« (jfr. traktatens art. 10) ikke længere eksisterer. Den holdning, der var indtaget fra dansk side i dette spørgsmål, var derfor udtryk for stor tålmodighed. Under de foreliggende forhold ville det være af betydning, hvis jeg kunne hjembringe en forsikring om, at De forenede Stater kun havde defensive hensigter med baserne i Grønland.

Fra amerikansk side erkendte man med største beredvillighed, at Danmark havde været meget tålmodig. Man var taknemmelig for Danmarks holdning og klar over, at Danmark i og for sig nu kunne opsigte overenskomsten. Man mente allerede forlængst at have forsikret Danmark om basernes defensive karakter, hvad de danske myndigheder også ved inspektion kunne overbevise sig om. I det afsluttende møde oplæste mr. Acheson yderligere en udtalelse, som han bemyndigede mig til at benytte offentligt, og som gik ud på følgende:

Ligesom alle andre baser inden for den Nordatlantiske Traktats medlemmers statsområder, vil baserne i Grønland aldrig blive brugt med aggressive hensigter. Hele traktatens formål er defensiv, og enhver militær facilitet, som måtte være disponibel for medlemmerne, individuelt eller kollektivt, skal efter deres hensigt kun bruges til at imødegå angreb. Grønland vil ikke blive brugt som en base for angreb. Grønland vil være en del af det område, som skal forsvares, og vil også udgøre en del af det forsvar, som måtte blive disponibelt til at imødegå et angreb på en anden deltagerstats territorium. Det vil meget muligt være nødvendigt at lede det nordatlantiske områdes forsvar på et vidtspændende grundlag for at imødegå angreb på enhver del af området.

Efter det afsluttende møde med den amerikanske statssekretær og hans rådgivere udsendtes på mit forslag følgende communiqué:

»The chief purpose of the Danish Foreign Minister's visit to Washington has been to contact the United States Government in order to obtain information regarding the North-Atlantic Pact, so as to provide the best possible basis for the Danish Government and Parliament to take their final decision on Denmark's attitude

(Bilag 56 fortsat)

toward the pact. During the conversations which have taken place between the Foreign Minister and the Secretary of State and his advisors, the character and the implications of the proposed pact have been fully discussed in a frank and friendly spirit. The Secretary of State stressed the purpose of the pact as being the maintenance of peace, as well as its purely defensive character. The Secretary of State also pointed out that the pact is drafted in close conformity with the Charter of the United Nations.«*)

★

Det er den danske regerings hensigt den 22. ds. at forelægge rigsdagen et forslag til rigsdagsbeslutning, hvorved regeringen bemyndiges til at undertegne (og til sin tid ratificere) den Nordatlantiske Traktat, således at det vil blive muligt for den danske regering at efterkomme indbydelsen til at underskrive traktaten sammen med de 8 lande, Amerikas Forenede Stater, Belgien, Canada, Frankrig, Luxembourg, Nederlandene, Norge og Storbritannien, der har deltaget i udarbejdelsen af traktatforslaget, og eventuelt også med de øvrige lande (Island, Italien og Portugal), der er indbudt til at underskrive traktaten. Forslaget til rigsdagsbeslutning vil komme til behandling på rigsdagen den 23. d. m.

Modtag, hr. ambassadør, forsikringen om min udmærkede højagtelse

(s) Gustav Rasmussen.

*) (Oversættelse: »Hovedformålet med den danske udenrigsministers besøg i Washington har været at træde i forbindelse med De forenede Staters regering for at indhente oplysninger om Den nordatlantiske Pakt og således skabe det bedst mulige grundlag for den danske regerings og rigsdags endelige beslutning om Danmarks holdning til pagten. Under de samtaler, som har fundet sted mellem på den ene side Danmarks udenrigsminister og på den anden side De forenede Staters udenrigsminister og hans rådgivere, har man i en åben og venskabelig ånd gennemdrøftet, hvad den foreslåede pakt går ud på, og hvad den indebærer. De forenede Staters udenrigsminister understregede, at pagten tjente det formål at bevare freden, og at den var af rent defensiv karakter. Han fremhævede endvidere, at pagten er udformet i nøje overensstemmelse med De forenede Nationers pakt.«)

8*

115

Kilde: Udenrigsministeriet: *Dansk sikkerhedspolitik 1948-1966*, bind II: Bilag, København: Udenrigsministeriet 1968.

© koldkrig-online.dk 2022